

K R I

Naši Hercegovini se v zgodovini nikdar ni dobro godilo. Po njej so ropale, požigale in morale tuje horde. Toda Hercegovina ni nikdar trpela toliko kot tokrat. Nikdar ni bilo v njej toliko zaporov in toliko zapornikov. Ponekod so četniki spremenili v zapore tudi cerkve in samostane. Najpogosteje pa so jim za to služile osnovne šole. V Dužih, Djedcih, Lastvi, v samostanu Dobričevo, na Divinu in drugod so bili najbolj znani zapori.

V Trebinju, Bileći in Gackem je v četniških zaporih zaprtih na stotine mladeničev, naših aktivistov, ki verjetno nikdar ne bodo

prišli med nas in vzeli v roke partizanske puške. Mnoge so že postrelili, a tudi ostalim v zaporu se verjetno ne bo godilo drugače. Pobili so sijajne komuniste in odlične tovariše. V poročilu niso omenjeni vsi. Samo v trebinjskem okraju so postrelili in poklali v zaporih več kot sto ljudi. Med njimi so bili Stevo Bratić, Dragica in Rade Pravica — oba člana prejšnjega okrajnega komiteja, Vuka Čakotić — učiteljica, Alija Čerimagić, Mujo Zubčević, Spasoje Spajić — komisar bataljona, Božo Damjanović. Slednjega so ubili in vrgli v jamo na planini Viduša. Skupaj z njimi so bili zverinsko mučeni in zmetani v votlino Jovo Ljubibratić, Tomo Galeb in drugi. Z mesta njihovega zločina je pobegnil le Risto Rašević, komunist iz Trebinjske šume. Pridružil se je ilegalcem in je živa priča iz zloglasne jame na Viduši.

Kljub vsemu četniškemu nasilju hercegovsko ljudstvo ne neha misliti na upor in boj proti sovražniku. Ilegalcem pomaga vse ljudstvo. Matere in očete partizanov, ki so z nami v brigadi, skrivajo in hranijo ilegalce ter prenašajo sporočila od vasi do vasi. Tako ljudstvo lajša težko življenje ilegalcev. V hercegovskih hribih je iz dneva v dan več ilegalcev. V vseh vaseh Popovega polja je ljudstvo v en glas za partizane. Ilegalci se tam svobodno gibljejo podnevi in ponoči. Tudi v drugih krajih Hercegovine je vrsta vasi, v katerih ni izdajalcev.

V Hercegovini so ilegalci ustanovili svoj bataljon in ga imenovali Svoboda. Sprva je bilo v bataljonu le petdeset borcev, pretežno komunistov, vsak dan pa se jim pridružujejo novi. Ni težko razumeti borbeno-

II. LETNIK — 4. ŠTEVILKA
SEPTEMBER 1977

Mašg

SKUPNOST

glasilo szdl ljubljana moste-polje

25. Maj

UMETNIŠKA PRILOGA

sti in odločnosti teh ljudi, če omenimo, da so to ljudje, ki so jih četniki obsodili na smrt zaradi njihove privrženosti ljudstvu in boju za svobodo. Komandant bataljona je Danilo Šarenac, komisar pa Mato Bilobrk-Joco, delavec iz Dalmacije. Bataljon je takoj po ustanovitvi šel v akcije in uničil nekaj vlakov na progi Mostar—Dubrovnik. Že pred ustanovitvijo bataljona so ilegalci likvidirali Novico Kraljevića, četniškega ideologa, ki je hodil po vaseh in prepričeval četnike, da v Hercegovini ne prizanesajo niti enemu simpatizerju partizanov. Po njegovih navodilih so se četniki spravili predvsem na gimnazije in študente — komuniste. Te je Kraljević, kolektivno obsodil na streljanje in četniki so to brez pomisleka izvrševali. Zato je skupina ilegalcev — komunistov pričakala Kraljevića in ga likvidirala. Za Italijane je bil to hud udarec. Zahtevali so od četnikov, da brezpogojno najdejo krivce in jih kaznujejo. Toda vse je bilo zaman. Hercegovsko ljudstvo se je na svoji koži prepričalo, kam vodi četništvo. Različni žandarmerijski kaplarji in ključarji zaporov v bivši kraljevini so se proglašali za vojvode in z batinami gonili ljudi k

poslušnosti. Pretepanje in zapiranje ljudi ter požiganje vasi je postalo nevzdržno. A čeprav je bil teror iz dneva v dan hujši, ni prenehalo politično delo komunistov in partijskih celc.

Rezultati tega dela so zelo ugodni. Mnogi ljudje, ki so sprva lahkomiiselno nasledili četniški politiki sedaj zapuščajo ali jih bodo zapustili, brž ko se jim ponudi ugodna prilika.

Tako je v naši Hercegovini ljudstvo pripravljeno nadaljevati začetni boj. (1942)

Počitka ni. Kar naprej je treba napadati. Na vrsti je četniška utrdba Bileća. Toda napasti Bilečo brez težkega orožja bi pomenilo dati veliko žrtev. Zato smo zaprosili, da nam — če je le mogoče — pošljejo topove.

Na letališču v Gackem nenehno pristajajo letala in odvažajo ranjence. Kdaj pa kdaj se spusti tudi kak avion z vojaškim materialom.

Bilečo bi takoj napadli, a čakamo topove. A tudi z Bilečo je bilo tako kot z Gackim. Prvič smo jo osvobodili septembra leta 1943. Potem je nekajkrat prešla iz rok v roke. Konec lanskega leta pa so jo začeli četniki utrjevati.

Sedaj je načičkana z bunkerji iz betona in železa. Okoliča bunkerjev je prepletena z bodečo žico. Četniško poveljstvo polaga velike svoje upe v Bilečo. Sem je pripeljalo svoje najelitnejše enote. Vemo, da se bodo trdovratno bojevali. Zato se v štabu pogosto pogovarjamo o tej akciji.

Pred kratkim je komisar naše divizije Dragiša Ivanović prevzel dolžnost političnega komisarja mornarice. Na njegovo mesto je postavljen Vojo Kovačević. Sedaj je glavna skrb štaba osvoboditi Bilečo s kar najmanj žrtvami. Morala borcev pred napadom je izvrstna. Komaj čakajo, da se maščujejo četnikom za vse tisto, kar so pretrpeli v bojih okoli Bileće, ki so trajali več kot leto dni. Domala vsak dan so se bojevali okoli nje. Borci dobro pomnijo mnoge tovariše, ki so tod padli, in komaj čakajo dne, da maščujejo svoje padle tovariše in da dokončno osvobodijo Bilečo.

V rani jeseni 1944 je bilo mnogo dežja in oblaki so bili nenehno nad nami.

Poti so mokre in blatne, okoli Bileće pa dan in noč regljajo mitraljezi. Oblačno vreme otežkoča pristajanje avionov s težkim orožjem.

Končno so nekega dne le-ti prileteli z zavezniškimi topovi za našo divizijo. Na počil je trenutek napada na utrjeno Bilečo. Boj je trajal sedem dni in noči. Topove smo namestili v neposredni bližini bunkerjev in jih tolkli z direktnim ognjem. Četniki so se žilavo upirali. V mestu ni bilo Nemcev. Draža je četnikom ukazal braniti mesto; pa

N A K A M N U

čeprev vsi padejo. Bili so dobro opremljeni z nemškimi orožjem in municijo. Dobro se zavedajo, da jim ni rešitve, če pade Bileća; morali se bodo ali vdati ali pa poskakati v Jadransko morje. A vdati se ljudstvu, ki jih sovraži, ni bilo lahko, saj so dobro vedeli, da so vsem znani njihovi zločini.

Bitka je bila krvava. Sedem dni in sedem noči so se oglašale puške, strojnice, minometi in topovi. Najbolj učinkovite so ročne bombe. Dežuje. Oblaki pritiskajo na zemljo. Pravi pekel. Na vseh koncih treska.

Tudi Nemcem bi ustrezalo, da bi Bileća ostala v četniških rokah, saj štiti Trebinje in Dubrovnik in nam preprečuje dostop na Jadran in osvobajanje primorskih mest.

Bilećo napadeta dve naši brigadi: Deseta in Dvanajsta. Deseti je zaukazano po osvoboditvi Bileće preganjati sovražnika proti Trebinju.

Med bojem za osvoboditev Bileće so z Nevesinjskega polja prišli kurirji. Poslal jih je štab operativne grupe za sektor Nevesinje—Kalinovik, katerega komandant je bil Danilo Komnenović, politični komisar pa Špiro Srzentić. Kurirji so nam prinesli pismo, ki ga je štabu divizije poslal četniški major Lukačević, komandant četniškega štaba za Bosno in Hercegovino in Sandžak. V njem nam sporoča, da je dobil ukaz, naj stopi v stik s partizanskim poveljstvom in začne skupni boj proti Nemcem; zato zahteva z našim štabom sestanek, na katerem naj bi se dogovorili o conah delovanja proti sovražniku.

Štab operativne grupe nas v spremnem pismu obvešča, da Lukačević razpolaga z

deset do dvajset tisoč četniki, večinoma iz vzhodne Bosne in Sandžaka ter nekaj iz Hercegovine. Nekateri so tudi iz Srbije. Bežijo pred našimi divizijami, ki so prodrle že globoko v Srbijo, osvobajajo jo in prodirajo proti Beogradu, da bi se tam združile z enotami Rdeče armade.

V svojem poročilu štab operativne grupe poudarja, da se te četniške enote svobodno gibajo poleg nemške garnizije v Nevesinju. Očitno četniki ne mislijo na resen boj proti Nemcem. Le za to jim gre, da si nekako rešijo kožo in nas preslepijo; pozneje pa, ko bi imeli priložnost, bi nam zabili nož v hrbet, kot so to storili že večkrat doslej. V poročilu je bila nakazana tudi smer gibanja teh četniških enot — pomikajo da se proti Stolcu. Štabu grupe smo radiogramsko odgovorili:

»Napadite jih z vsemi silami in zasledujte jih brez prestanka. Z izdajalci se ne bomo pogajali.«

Štab grupe je res z vsemi svojimi enotami takoj napadel četnike na Nevesinjskem polju in jih potiskal proti Stolcu in Trebinju.

Medtem se bilećka garnizija še vedno bori — verjetno računa na pomoč četnikov, ki gredo v smeri Stolca.

Komandant Desete brigade Nikola Ljubibratić je izbral dvajset bombašev in jim rekel:

»Od vas, tovariši, je odvisno, ali bomo še krvaveli na Bileći.« In povedel jih je na bunkerje, ki so jih že bile načele topovske granate.

Ko so bombaši skočili v prvi, največji bunker, na vogalu glavne ulice, se je začel

splošni juriš. Teško je to opisati. Nekaj takega doslej še nisem videl. Ko je množica naših borcev napadla mesto, je le malo četnikom uspelo rešiti si glave. V Bilećo sem prišel, ko so v mestu še divjali boji. Videl sem partizane, kako jurišajo in lovijo četnike po ulicah. Vse to je potekalo izredno hitro in nobena sila ni mogla preprečiti našim borcem, da kar na mestu ne obračunajo s četniki, da ne naredijo tistega za kar so se odločili, ko so zadnjih sedem dni ležali v mlakah krvi in vode, da ne ohladi svojega gneva, ki se jim je nabral v srcih v več kot letu dni, ko smo krvaveli pred Bilećo. Zaman je bilo govoriti, da se mi ne smemo maščevati — kar bi četniki vsekakor storili. Borci so se spomnili naših ranjencev, ki so jih poklali prav ti četniki, ki sedaj beže pred njimi. Spomnili so se bolnišnice v Zvijerini, bolnišnice v Izgorih, v kateri so zgoreli naši ranjenci, pa težkih ranjencev v Vrbnici in končno naših ranjenih tovarišev, ki so nedavno tega tu padli.

»Mar nismo bili dovolj potrpežljivi,« so govorili ozlovoljeni borci. »Mar jih nismo pozivali naj pridejo k nam, ko je bil še čas, mar jim nismo odkrito povedali, kaj jih čaka, če ne pridejo v naše vrste ali če se ne prenehajo bojevati proti nam? Ali so storili tako? Niso. Če niso do sedaj, tudi v prihodnje ne bodo. Bradačem ni mesta med nami. Prišel je čas maščevanja za vse, kar so storili med to vojno.«

Miril sem jih in jim dokazoval, da je potrebno več potrpežljivosti.

Komandant Ljubibratić je dejal: »Nikdar mi ni bilo težje kot danes, ko sem poslal bombaše na bunkerje. To so čudoviti tovariši. Predvideval sem, da jih tam čakajo strojniški rafali in da bodo takoj pokošeni, ko stopijo na odprt prostor. Toda na srečo ni bilo tako.«

Zvedeli smo, da so mnoge četniške enote zapustile Bilećo takoj, ko se je začel naš zadnji juriš. V teh enotah so bili kmetje iz okoliških vasi, iz Sitnice, Zavoda in drugih. Sedaj moramo tja in jih pozvati k vdaji.

Nekdo mi je pokazal, kje je bilo četniško poveljstvo. Vstopil sem. Srečal sem se s Slobodanom Šakotom, ki je sedaj vodja oddelka za zaščito naroda (OZN) za Hercegovino. S svojimi sodelavci ima polne roke dela. Bojuje se proti špijonom in skritim sovražnikom, ki so jih Nemci dobesedno posejali po vseh krajih.

Slobodan mi pravi:

»Tukaj je, ali ga poznaš, tovariš Vlado?« In pokaže na človeka, ki ves poten sedi pred njim. »To je tisti narednik, ki smo ga prijeli s štabom Pantića pri Kalinoviku ter izpustili, ker nam je obljubil, da ne bo več šel z izdajalci.«

Spomnil sem se. Izpustili smo ga, ker smo mislili — podoficir je, ne ve, zapeljan je. Menili smo — spametoval se bo in se spremenil.

Šakota mi je pokazal radijsko postajo in rekel: »Postaja deluje. Imam tudi šifro, tu pa je tudi radiotelegrafist, narednik, naš stari znanec.«

»S kom si v radijski zvezi?« ga je vprašal Slobodan.

»S štabom vojvode Bačevića«, je raportiral narednik. »Ob osemnajst trideset vsak dan.«

»Odlično,« je rekel Šakota.

Šakota je že poskrbel za vse podrobnosti. Četniški narednik je obljubil, da nas ne bo prevaril pri pošiljanju šifriranih sporočil. In sestavili smo prvo sporočilo, kakor da ga pošilja četniški komandant Kureš vojvoda Bačeviću. Sporočilo se je glasilo:

»Komunisti srdito napadajo. Imamo

Ob prazniku pobratene občine Bileća — 2. oktobra — predstavljamo našim bralcem tamkajšnjega rojaka, narodnega heroja VLADA ŠEGRTA.

Rodil se je l. 1907 v vasi Arandjelovo — Lastva pri Trebinju v BiH. Osnovno šolo je končal v Lastvi in se do l. 1941 bavil s kmetijstvom, večkrat pa je delal tudi kot sezonski delavec in se družil z naprednimi delavci. L. 1928 je postal član Skoja, l. 1931 pa KPJ. Od l. 1936 je bil član mestnega, od leta 1939 pa območnega komiteja KPJ za Trebinje.

Takoj ob okupaciji je sodeloval pri organiziranju oborožene vstaje, v domači vasi organiziral četo in jo kot komandir vodil v prvih uspešnih akcijah proti sovražnikom. Kmalu je postal politični komisar čete v Lastvi, bil nato komandant bataljona, pa odreda, brigade, namestnik komandanta divizije in končno komandant 29. hercegovske udarne divizije, ki je maja 1. 1945 sodelovala tudi pri osvoboditvi Ljubljane. Tedaj je bil generalmajor JLA.

Že med NOB je bil tudi poslanec in član ZAVNOBIHA in AVNOJA, član območnega NO skupščine in območnega odbora NOF za HERCEGOVINO. Po osvoboditvi je opravljal mnogo odgovornih političnih državnih funkcij v SR BiH, bil poslanec zvezne in republiške skupščine, član CK KPJ in funkcionar CK ZK BiH, član GO SZDL ter ZZB NOV BiH in SFRJ ter ZRVSJ. Član je tudi sveta federacije. Od l. 1976 živi upokojen v rodni kraji.

Leta 1965 je ob 20-letnici zmage nad fašizmom izdal obsežno knjigo vojnih spominov KRV NA KAMENU, ki je doživela že več izdaj. Za naše bralce objavljamo odlomek iz V. poglavja drugega dela in IV. poglavja četrtega dela. Prevod je oskrbela učiteljica slovenskega in srbohrvaškega jezika Milena Kožuh po izdaji iz leta 1965 (Veselin Masleša, Sarajevo).

hude izgube. Vzdržali bomo. Pošljite pomoč.

Zjutraj je vojvoda Bačević odgovoril:

»Počakajte, bratje! Tudi tukaj je težko. Rdeči napadajo. Dobili smo sporočilo iz Italije. Čez dva dni pride Kralj z Angleži.«

Podobno sporočilo smo poslali tudi Lukačeviću.

Ta nam je odgovoril:

»Nikakor vam ne morem pomagati. Vzdržite še malo. Odločili smo se, da gremo v Trebinje in nato v Dubrovnik ter da tam počakamo Angleže. Ti prihajajo čez dva dni. Nemci v Trebinju in v Dubrovniku se ne bodo upirali.«

Po radijski zvezi smo še naprej pošiljali »obupane klice na pomoč«. Vojvoda Bačević nam je vsakič odgovoril enako:

»Vzdržite. Čez dva dni prihajajo Angleži.«

Končno smo poslali takšno sporočilo:

»Rdeči so že prodrli v mesto. Pošljite pomoč čez Nevesinje. Lahko vam pošljemo naproti bataljon, da vas pričaka.«

Bačević je končno odgovoril:

»Nocoj pošiljamo poročnika Remetića z jurišnim bataljonom. Počakajte ga na liniji, Glavatičevo — Kifino selo. General Draža pozdravlja svoje heroje. Komandant Kureš je predlagan za Karađorđevo zvezdo.«

Takoj smo poslali našim enotam sporočilo, naj pričakajo četniški jurišni bataljon tam, kamor ga je poslal Bačević.

Štiri dni smo imeli radijsko zvezo s štabom vojvode Bačevića in Lukačevića in bili smo redno obveščeni o stanju v njihovih vrstah.

Peti dan po osvoboditvi Bileće se je vojvoda zopet ob določenem času oglasil. Upali smo, da nas bo obvestil o pohodu njegovih čet in o predlogih za odlikovanje. Toda tokrat je sporočilo vsebovalo le nekaj besed: »Mater vam komunistično...« in nato prostaška prava četniška psovka, ki je ni mogoče zapisati.

Od tedaj se niso več oglašali niti niso odgovarjali na naše pozive. Očitno so do njih prišli četniki, ki so preživeli tragedijo v Bileći. Vojvoda je spoznal, s kom se je te dni pogovarjal. Gotovo ga je zbolela glava zaradi podatkov, ki nam jih je pošiljal in zaradi enot, ki jih je usmerjal v naše zanke. Še eno mesto v Hercegovini je bilo svobodno. Bilečani so radostni. V tej vojni so prelili veliko krvi. Bili so dobri borci. Bileća je dala Mira Poparo, Vlada Tomanovića, Vlada Vučinića, Žarka Glogovca, Haka Selimovića, Milana Kukića, Miloša Tomanovića, Vula Vujnovića, Danila Šarenca, Jefta Bošnjaka, Mata Dutino, Žarka Papića, Vlada Aleksića, Pavla in Nikolo Vukoja in še desetine junakov, ki so padli za svobodo na raznih bojiščih. Partizani Bilečani so — na nesrečo — izkrvaveli v svojem kraju v boju z domačimi izdajalci. Veliko jih je padlo pri zadnji osvoboditvi mesta. Padel je tudi komandant bataljona Nikola Bjelica — Breda, izreden junak, ki je s svojimi tovariši iz Desete brigade prehodil Bosno in Sutjesko in se bojeval povsod, kjerkoli je bila njegova brigada. Umril je na pragu svoje hiše. Ubili so ga njegovi sosedje, ki so se prodali sovražniku ljudstva in domovine.

Bilečane, ki še niso bili v partizanih, smo pozvali v naše enote, da se bore za svobodo. Pozvali smo vse moške, ki so bili sposobni nositi orožje, tudi tiste, ki so še včeraj bili med četniki pa se seveda niso pregrešili proti ljudstvu in njegovemu boju s sodelovanjem pri ropanju in zločinih. Veliko jih je prišlo — Sitničani, Bilečani. Vsi se hočejo uvrstiti med Bilečane in obljublajo, da ne

bodo slabi borci. In res, pokazali so se, da so hrabri. Jurišali so na Trebinje in na Dubrovnik. Niso zaostajali za starimi partizani. Med njimi je bilo dosti tistih, ki so bili v bileških bunkerjih. Vsem smo oprostili. Sedaj zahtevamo od njih samo to, naj s svojim delom dokažejo, da je njihova preteklost mrtva. Borbeni so. Upali smo, da bodo dobri partizani in nismo se prevarili.

OPRAVIČILO

V prejšnji številki priloge 25. MAJ je izpadel avtor članka Boj komunistov v naši občini FRANC REJC. Avtorju in bralcem se za neljub spodrslijaj opravičuje komisija pri ur. odboru Nsk.

Šaha Ovčina je učenka 7. razreda in članica literarne sekcije Drhtaji na osnovni šoli Vlado Tomanović v Bileći. Svoje prve korake v pesništvu je usmerila v svojo rodno krajino. Iz 5. št. letošnjih Bolečkih NOVOSTI povzemamo njeno pesem

Hercegovina

Blještavost i bogatstva

Za mene su lijepa

Al' vjerujte, ništa nije tako lijepo

kao moja kršna Hercegovina.

Njeni bistri potoci, kamen, pećine i vrela

To su bogatstva prava i cijela

To je najljepša prirodna cjelina

Naša kršna, kamena Hercegovina,

Mila je i lijepa moja domovina

Sunčana je i divna

Od kamena satkana u njoj

Hercegovina!

Jesensko sonce v krošnjah — foto Klarič

DRAGOTINA KETTEJA smo pred časom že predstavili in tudi omenili, da sta se z Murnom večkrat podala na travnike in med njive jugovzhodnega dela Ljubljane. Ali so se mu tedaj sprožili tudi ustvarjalne roke za otroško prozo — čeprav vemo, da jo je pisal predvsem za preživljanje!

Naj bo tako ali drugače, otrokom se je Kettejeva proza priljubila in zanje smo izbrali tri živalske zgodbe.

MAČKA IN MIŠKA

Mlada miška je videla nekoč mačko, kako je slanino. Hitro steče k nji in se ji prijazno pridruži, rekoč: »Botrca, tudi meni diši slanina, saj mi pustiš, da jo tudi jaz nekoliko pokusim?«

»Ti tatica tatinska ti!« zareži mačka nanjo, »jaz ti bom pokazala krasti, čakaj me!« In v hipu jo zagradi in zadavi. Nato pa zopet mirno liže dalje okusno slanino.

Drugi dan pa pride v klet gospodinja, najde slanino snedeno, a miško zadavljeno. Kakor hitro zagleda muco, jo pokliče s sladkimi besedami k sebi in jo začne božati: »Da, da, ti si moja mucika. Prav, prav, da si zadavila to požerunsko miš, ki mi je snedla vso slanino.«

In mucika je zadovoljno godrnjala in predla, prav kakor da je ona najbolj nedolžna žival na svetu... Ali bi jo vi nabili, to hinavko, kaj, otroci moji? Da, in prav bi imeli!

KUŽEK IN SULTAN

Zgodilo se je nekdanj, da se je izgubil kužek od svojega gospodarja. Klatil se je okoli ves božji dan in šele na večer pricapljal proti domu. Luna je svetila in prav lepa, jasna noč je bila. Pred hišo je stal Sultan in sprejel ubogega kužka z jeznim lajanjem. Utihnil je šele, ko je prišel prav blizu, da ga je lahko spoznal.

»A kako je to, kužek, da si danes sam?« ga vpraša Sultan.

»Izgubil sem se, izgubil, dragi Sultan; a kaj pa ti delaš tu zunaj?«

»I, glej ga, hišo varujem, kakor se psu spodobi. Kaj ti nimaš takega opravila?«

»Oj, nikdar!« vzklikne kužek ponosno, »jaz delam vse kaj drugega. Kadar sem pri gospodi, se postavljam na zadnje noge, podajam zdaj levo, zdaj desno račico, skačem čez palico — in druge take neumnosti. Vidiš, Sultan, moje delo je vse bolj imenitno kakor tvoje.«

Kaj je hotel Sultan reči na tako hvalisanje? Sram ga je bilo in molčal je.

Kar se zdajci priplazi iz za zida siv, gladek volk. Rep se mu vleče po tleh, oči se mu bliškajo kakor dva žareča oglja.

Hej! To je pobral kužek pete in jih odnesel v hišo. Tako se je tresel, kakor da bi ga ravnokar iz vode potegnili.

Ne tako Sultan! Pogumno je skočil pred volka, ga pozdravil z glasnim renčanjem in mu pokazal obenem svetle, bele zobe, da se to volku ni prav nič dobro zdelo in da je prej ko mogoče zapustil nevarnega soseda.

No, ko ga je tako odpodil, je legel Sultan zopet lepo pred hišna vrata, nekoliko zamižal in pomislil: »Hm, kuža, z vsemi svojimi umetnijami si vendarle strahopetec!«

IVAN (JANEZ) POVIREK (rojen. l. 1892 v Križevski vasi, umrl l. 1920 v Moravčah) je začel študirati na ljubljanski obrtni šoli pri A. Repiču, kot nadarjen kipar in risar pa je nadaljeval šolanje na dunajski akademiji pri Müllnerju. V svetovni vojni je zbolel za jetiko, ki je povzročila tudi tako zgodnjo njegovo smrt.

Znan je po plaketah in malih plastikah ter po preprostih rezbarskih delih: Boreča se dečka, Malčka, Mala plastika, Žena s kozo, Žabica, Otroški parček.

Narodna galerija v Ljubljani hrani 7 njegovih del, od katerih objavljamo fotografijo plastike v bronu (velikost 23 cm).

MRAVLJI

Zvečer sta se sešli mravlji, sosedi v mravljišču.

»Joj, kako sem zdelana,« reče prva, »ves božji dan sem prevlačevala košček sladkorja, pa ga nisem mogla spraviti do doma; na sredi poti sem ga morala pustiti.«

»A tako, ti misliš drobtinice od sladkorja, ki ga je razsula neka deklita tam na cesti? Pa kako je to, saj je bilo polno majhnih koščkov tam...«

»Da, a jaz sem se lotila največjega.«

»Brezumnica,« reče druga, »vidiš, jaz pa sem nosila le manjše koščke: le pojdi gledat, kakšen kup jih je! Seveda, ti hočeš vse naenkrat. Nu, pa imaš. Boš vsaj vedela za drugokrat!«

ŽENA S KOZO

SPOMINI ŽIVIMO

Mnogokrat sem kot kurir stopal po kurirskih poteh in v zamišljenosti so mi misli uhajale v mojo vas, na moj dom, v čase, ko sem bil še otrok. Pred menoj se je razgrinjala slika moje mladosti. V mislih sem večkrat prehodil vso dolgo, težko pot mojega otroštva, polno ovir in zaprek, pomanjkanja in ponižanja. Kot mladenič si takrat nisem mogel ustvariti svojih želja in nedokončanih sanj.

Že zgodaj sem stopil na pot boja za boljše življenje. Preganjanja takratne policije in žandarmerije, brezposelnost in beda me niso strli, temveč ojeklenili. Bil sem še zelo mlad, morda premlad, da bi dojel vse odtenke doživljanja, ki so pustili v meni spoznanja o življenju.

Takrat sem čutil, kot da stojim sreči planjave, na križpotju trnove poti, od koder se z vseh strani podijo vetrovi in nehote ovirajo ljudem ravno pot.

Neprestani boj sonca s temnimi oblaki, viharnimi vetrovi in temo.

Mnogo zelo starih in zelo mladih je na trnovi poti omahnilo. Nekatere so poltrle navidezno nepremagljive ovire in težave, da sta v njih zmagala misel in strah pred nečim velikim, za kar je treba morda dati tudi krvni davek in — tik pred razpotjem so duhovno omahnili.

Dovolj je bil samo hip, da je nekdo podvomil v veliko stvar in ni bilo več mogoče popraviti škode.

Drugemu je neradna tuja sila pretrgala življenje, in to prav v trenutku, ko je z največjim zanosom in ognjem ljubil misel na zmago svobode.

Nekdo je omahnil tako, drugi drugiče.

Mnogo pa je bil o tistih zanosnih ljudi, ki so se s pesmijo na ustih upirali vsakodnevni težavi in imeli vsak hip pred seboj krvavečo domovino, požgane domove, izsušene okostnjake v taboriščih, obupni jok otrok brez staršev. Ti mladi ljudje so največ umirali, vsak dan. Umirali so!

Mnogokrat, prevečkrat sem videl smrt. Včasih je šla mimo mene nepazno, včasih pa me je izzivalno pogledala: »Tudi ti boš prej ali slej omahnil!«

V tem preišljanju sem ugotavljal, da ni bilo odločilno streljanje in ubijanje, kar je uničevalo človeška življenja, ne, to ni bilo odločilno za zmago. Dostikrat tudi niso bili odločilni za zmago številčna moč, ne vojaška disciplina in ne moderno orožje.

Največkrat je za zmago odločil notranji boj, ki je na tej ali oni strani izvrševal povelja in hitel iz kraja v kraj. Temu boju se ni mogel nihče izogniti in mu tudi ne uiti.

Ko sem opazoval nemške, ustaške ali belogardistične enote, ki so se valile proti partizanom pijane od žganja in umirajoče s smrdečimi gobci, sem spoznal, da so hotele uti svoji vesti in tako zmagati. Njih smrt je bila g nusna, grda, smrdljiva in pokvečena. Njih mrtve oči so bile motne in zbegane. Tudi ob smrti niso mogli razumeti, za kaj so se sploh bojevali in pijani uničevalno divjali po slovenski zemlji.

In vprašal sem se, dostikrat! nehote, kakšna je bila smrt belogardističnega klavca, ki je sekal zavednim Slovincem glave, roke, noge, se naslajal nad trpljenjem svojih žrtev! Klavca, ki se je potem pri svojih pajdaših ši rokoustil,

kako je tista gmota, ki ji je odsekal glavo, še migala in se kotalila po bregu. Kakšna je bila smrt tega klavca — saj umreti je moral! Vsi zločinci prej ali slej umrejo. Takšna smrt mora biti nekaj blaznega, nekaj strašnega in grdega.

Ko sem nekoč gledal pobite partizane s prerezanimi vratovi in iznakaženimi spolovili, sem spoznal vso bedno podobo notranjosti njihovih ubijalcev. In poleg sem videl skodelico, v katero so prestregali kri zaklanih partizanov, da bi z njo zmagoslano napovedovali zmago. Ostrmel sem nad tem, kaj vse premore nasilje.

Iz teh misli me je zdramila bližina hiše. Prišli smo v vas, kjer smo našli gospodinjo, ki nam je skuhala štrukljev. Do sitaga smo se jih najedli in napili sladkega mleka. Takšnih štrukljev že dolgo, dolgo nismo jedli, zato so nam to pot še posebej teknilo.

Gospodinja nas je opazovala in se zadovoljno nasmihala.

Roža svobode

»So vam všeč, kajne?! Ta moka je z nemškega skladišča. Vaši so zaplenili več voz moke in jo pustili nekaj tudi meni, da lahko postrežem našim, kadar jih pripelje pot tod mimo!«

»Kje pa imate moža in otroke?« sem jo vprašal.

»I, saj veste, kje. Mož je v partizanih in je menda komandant brigade, sin edinec pa je v neki kurirski enoti in se večkrat oglasil!« je pripovedovala dobra ženica.

Ko smo se dodobra najedli in odpočili, smo krenili v tiho noč.

Spotoma smo likvidirali nevarnega izdajalca. Strel v glavo je bilo plačilo za njegovo izdajstvo. Pri njem smo našli seznam vaščanov, ki jih je že izdal in katere je še nameraval. Devetnajst jih je bilo postreljenih ali odvedenih v zloglasna nemška taborišča!

Premišljal sem o izdajalcih: Ubijati lastne brate — Slovence, to je bilo najgrše! Vaščani so dostikrat okušali mnogo gorja. Okušali so sadove belogardističnih klavcev, ki so ubijali v imenu Krista. Duhovščina je vsemu temu dala svoj gnusni pečat, saj ji je uspelo s svojo hinavsko propagando spraviti nekaj fantov v belogardistične vode in jih vzgojiti v najkrvoločnejše morilce. Ti ljudje so skupaj z okupatorjem ubijali zavedne Slovence. Klanje nedolžnih starcev in otrok so bili sadovi dolgoletnega premišljenega klerikalnega vzgajanja.

V neki vasi je belogardistična svojat

postrelila skoraj vse moške v vasi. Le eden jim je ušel.

V podružnični cerkvi so si uredili mučilnico, kjer so ljudi tako mučili, da kaj takega ni poznala niti srednjeveška inkvizicija. Proti koncu vojne beli niso več ubijali zgolj zaradi uničenja komunizma, ampak zato, da so si od žrtev pridobili obleko, čevlje, denar in zlatino. Postali so roparji in morilci, tako daleč jih je privedla klerikalna duhovščina.

Redki so bili primeri, da se duhovnik ni strinjal s takim početjem in se je celo vključil v narodnoosvobodilni boj; redki so bili, a bili so.

V kurirskem štabu sem nekoč pregledoval pošto, ki mi jo je prinesel kurir z javke. Od nekje so poročali, da je bila kurirska zveza za dva dni prekinjena, ker je bila močna nemška hajka. Zdaj so zvezo spet obnovili in vse je spet v redu. Izgubili so tri kurirje, ki so padli v nemško zasedo. Pošta sovražniku ni prišla v roke.

Prav spodaj na dnu pošte je bilo pismo, ki je bilo na robovih odrgnjeno. Odtrgal sem ovitek. Okorne črke so bile

razmetane križem kražem. Bral sem in začela me je obhajati slabost; v nemški ofenzivi je padla moja sestra z možem in sinom.

Sklonil sem glavo in debele solze so mi zalile oči. Jokal sem.

Tudi partizani so imeli srce in so jokali.

V tej neizmerni tegobi sem pomislil na vse grozote nečloveške vojne, na ves krvni davek, ki smo ga morali dati Slovenci.

Roke mučenih, poklanih, postreljenih, ubitih in padlih so me še bolj priklenile na domovino, ki je dala toliko sinov in hčera, na domovino, za katero se je borilo in umiralo na tisoče borcev.

Vsi ti ubiti in mučeni so me žgali pri srcu. Žgale so me njihove rane, ki jih mrtvi niso več čutili. Žgale so me krivice, ki so bile prizadejane njim. Iz te prelitve krvi, iz solz in gorja, iz nepotešnega srda, ki mi je preoral lice, iz vsega tega se je v meni rojevala doslej nepoznana slast. Postajal sem človek in nič drugega, človek in čen te velike domovine, ki bo kmalu svobodna.

Zdaj ne bom moral več hoditi sam samcat po tej trnovi poti, po tej s krvjo namočeni slovenski zemlji. Ne, vsepovsod bo z nami sleherna misel, shelerni utrip srca, povezan s trupli naših žrtev, ki spijo pod rušo večni sen.

Umrli so, padli so. In iz njihove krvi je zacvetela roža svobode.

LUDVIK KUKAVICA

Kljubovanje — foto Klarič

Šef in značke

- Lahko dobim izhodno dovoljenje?
- Kam pa greš?
- Nove značke so izšle.
- Kaj, kje, kdaj?
- Svetovna veterinarsko-imunološka zveza je izdala prva serijo.
- Daj, usedi se. Ti bom podpisal listek. Praviš, nova serija. Kakšna pa je?
- Videl sem jo pri direktorjevi ženi, šef. Popravljat sem šel televizor.
- Saj veste, malo si je treba pomagati tudi popoldne ob taki plači.
- Kaj se pa pritožuješ nad plačo! Najvišjo imaš v mojem oddelku. Raje povej, koliko si letos dal za značke?
- Če res hočete to, šef, je pa takole. Če odštejem vinjake in litre — šeststo jurjev. Okroglo. Imam jih pa značk — 6.792.
- UFA, me pa prekašaš, zlomka, kje si jih pa toliko nalovil?
- Prijateljčke je treba imeti. Take, ki hodijo ven. Šef, samo poglejte, v naši tovarni že pol leta nimamo nove značke. Se to spodobi za tako fabriko?
- Se bodo že višji zmenili. To naju nič ne briga. Ti, boš prinesel še zame? Rabiš takoj denar?
- Rabim listek. Šef. Šef, tudi vam bom prinesel. Samo — pssst. Mimogrede se bom oglasil pri vas doma in ROBO oddal; ste rekli, da vzamete s erijo?
- Kajpak! Če se boš res oglasil pri meni doma, je prostor še v albumu št 19 levo spodaj v zgornji omari. Ne, ne bom že sam vložil.
- Šef! Listek, prosim!
- Aha, dovolilnico hočeš. Na, pa mimogrede skoči še po papagajke, da bo zgledalo bolj službeno. In glej, da prineseš značke, sicer boš jutri...

ZNAČKAR

Zakaj sem človek

*Zakaj nisem ptica, da gledam majhno,
mesec, da gledam tvoje oči,
dež, da te božam, da te gledam,
veter, da te poljubljam, da mršim tvoje lase?
Zakaj sem človek, ki te ne more ljubiti,
ki te razvaja
poljublja tvoje oči,
gleda tvoj nasmeh,
zakaj sem revež, ki čak a tvojo milost in tvojo
ljubezen.*

BOJAN KOZLEVČAR
Saturnus

Šel sem iskat grob svojim željam

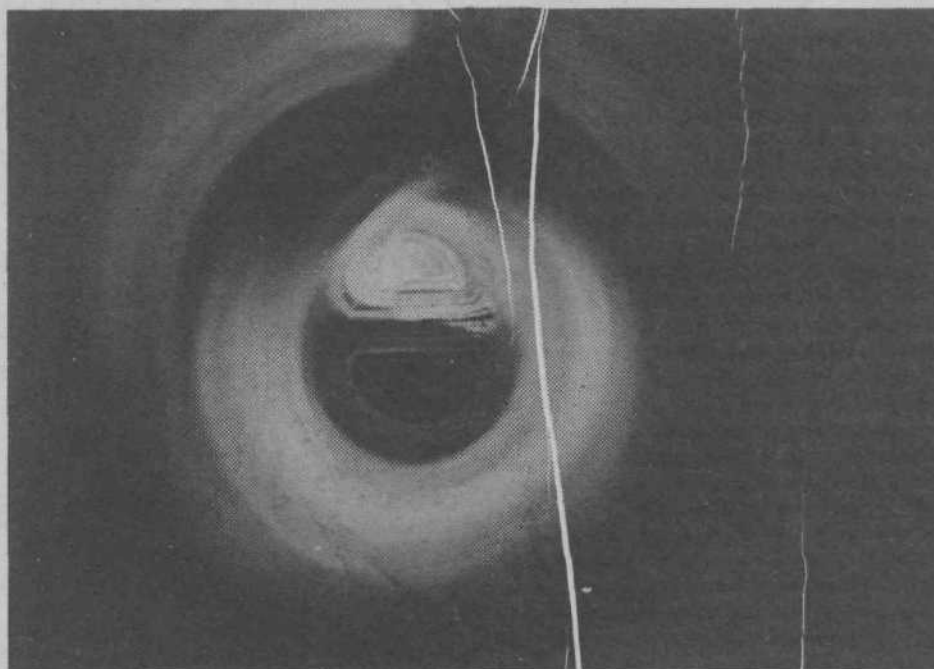
*Postal sem suha veja sredi poletja.
Mreža teme se zvija krog grla.
Pesem v aprilskem očesu.*

*Tvoj smeh se mi obeša na trepalnice,
mesec odpira oči željam čistosti,
slonim na polomljenem oknu samote,
zlagam trenutke življenja.*

*Cvetje drugega rodu je usahnilo,
tvoj smeh nosijo vetrovi sveta,
solza spremija objokano otroštvo.*

*V vizijah se spominjam matere,
iščem njen pogled.
Me bo ogrel vetrič
v širjavi svobode?
Obrnjen nazaj gledam:
Moj spreved je šel mimo
temnega ogledala...*

JANEZ — SATURNUS

Gibanje — foto SG

Iz naše tozdarne

Za začetek: V postopku je izdaja lokacijske odločbe. Opravljen je predlokacijski postopek, vendar ustrezní organ še ni izdal smernic za projektiranje, zaradi česar glavni projekt še ni v izdelavi. Predhodno je potrebno še pripraviti zemljišče (rušenje objektov). Sredstva za gradnjo še niso zagotovljena, možen pa je pričetek del spomladi leta 197...

(Pripis stenografke: Slovenščina in veda o slovenskovanju me na delovnem mestu preveč ne zanimata. Pišem namreč po nareku.)

Drugič: Izvršena je predlokacijska razprava. Na osnovi zahtev sta izdelana še dva dodatna idejna projekta možnih rešitev. V izdelavi je primerjalna analiza vseh treh variant poteka gradnje, ki jih bodo obravnavali na pristojnih mestih in tako sprejeli odločitev o optimalni primernosti ene izmed variant. Po vseh teh postopkih je možno pričeti z gradnjo spomladi 197... in jo zaključiti istega leta, če bodo zagotovljena sredstva.

(Drugi pripis stenografke: Takele zapisnike bi lahko pisala doma. Po tri jurje za stran, skoraj zastoj.)

Zavod za PNVRT pa je istočasno sestavil drug zapisnik. Uvod ni podoben prejšnjemu...

Intenzivno je potrebno — v skladu s programom — konstituirati v mesecu oktobru SIS za... Poleg tega je potrebno prek akcijskih odborov v občinah zagotoviti reden priliv sredstev za realizacijo... Zato je potrebno podpisati družbeni dogovor med ABCČD in ŽZUV in ga realizirati v konkretni situaciji.

(Za tretji pripis stenografka ni imela več časa, ker je pograbila pisalni pribor in komaj priborjeni zvezek ter odšla po svojih poteh.)

Pa nadaljujmo brez nje.

Gotovo si že uganil, da gre za hišico. Da, mojo. Po 27 letih varčevanja bi si jo pa lahko privoščil. Junak sem, da si sedaj to upam. Prihranil sem, vendar me bo polovico veljala moja (bodoča) zemlja. Zato sem tudi šel na sejo komisije za stanovanjske kredite. Seja je trajala samo pet ur. In so podelili kredite. Misliš, da je meni padel kak dinar? Premalo sem v naši TOZDARNI. Šele 27 let. Vem in razumem, da rabimo strokovnjake, delavce, ki zares nekaj znajo. Dajmo jim stanovanja, če jih naša proizvodnja res potrebuje. Potrpimo. Bomo že prišli na vrsto. Ampak 27 let je pa... Moja žena mi je napisala nov zapisnik. Takega, ki sem ga zložil v oštarijci med potjo domov.

»Cenjeni naslov. Obveščam vas, da se ne strinjam s kreditnimi pogoji za nezazidljivo parcelo. Strinjam se, da mora biti hišica tipska, cena in drugi pogoji pa so zame nezmogljivi. Skupni prihranki moje družine in sposojeni »ficki« zadoščajo za skrbno načrtovano uporabno površino 67 kvadratnih metrov. Zato naprošam cenjeni naslov...«

V oštarijci pa smo člani naše TOZDARNE krepkeje komentirali našo stanovanjsko politiko. Navzlic šestkrat po dva deci sem si zapomnil tole:

1. Iz prvega zapisnika prav nič ne razumem.

2. Kljub moji dolgoletni zvestobi naši TOZDARNI ne bom dobil kredita.

3. Treba bo poklicati bratranca Alfonza na uradu za najdene predmete, da mi pre-

skrbi gradbeno dovoljenje. Ta ima vsaj zveze.

4. Za gradbeni material bo poskrbela moja prva žena s svojim direktorskim možem.

5. Prevoz bo prevzel boter Cecilij z lastnimi tovornjaki. (Če bo treba, bo šel po opeko v Kikindo.)

6. Končni sklep: Ker je glavni in izvedbeni projekt že v moji glavi, je začetek gradnje: takoj.

Predlokacijski postopek, smernice za projektiranje, optimalna primernost in vse druge čire čare odpadejo. Vabimo na »likof« 11. januarja.

TOZDATELJ
v lastni baraki

Neizbežno

*Vse prihaja
novo in*

mlado — neizbežno.

Iz zemlje raste novo cvetje;

iz zemlje raste nov beton;

iz zemlje raste nova marjetica

— vsak dan manj —

iz zemlje raste nova stolpnica;

— vsak dan več —

*Ljudje so naredili nov beton,
bolj pripraven za nadaljnjo evolucijo,*

— v različnih barvah...

*Vse prihaja
novo in*

mlado — neizbežno.

Iz zemlje raste nov človek;

iz betona rastejo novi ljudje;

novi ljudje delajo to in ono,

ku pujejo to in ono...

Delajo nove stroje,

ku pujejo nove stroje,

novi ljudje

nove stroje

novi stroji

nove ljudi

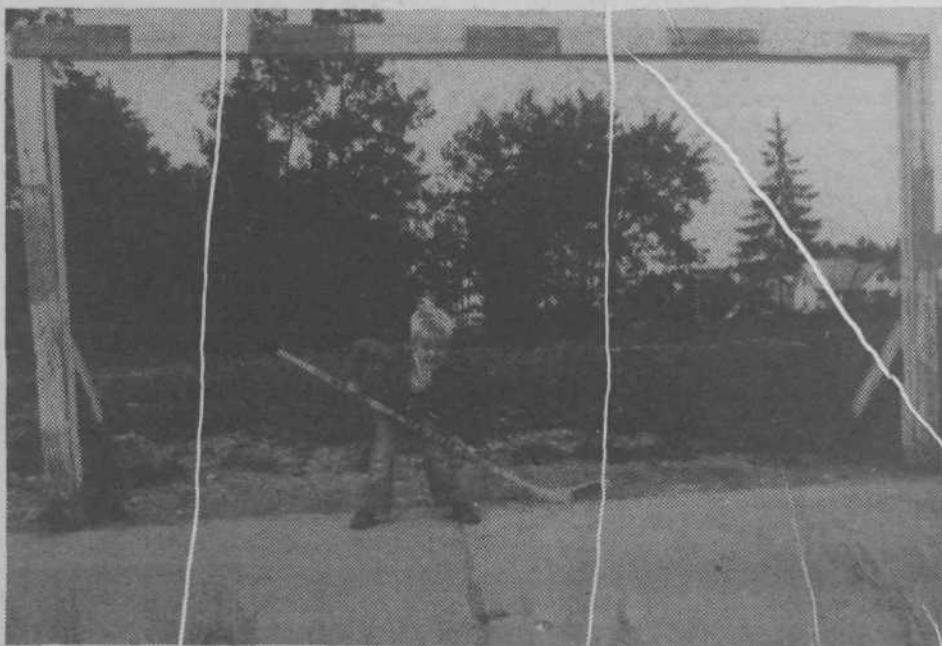
stroji

s trojestrojestroje...

*vse prihaja
novo in*

mlado — neizbežno...

JANI NOVAK, ŠCTP

Pred novo sezono — foto SG

Med včeraj in danes

Zakaj se Pokovc spreneveda? Tega mu res ni treba. Ne verjam, da mu je spomirni opešal. Tisti Oprostite, gospod, ne poznam vas, verjetno ste me z nekom zamisljal! hudo boli huje kot da se je z golim hrbtom vlegel na trnje. Nič kaj takega mu ni storil, da bi se ga moral bojni tovariš izogibati. Zdi se mu, da ni okužen, tudi garjav ni. Narobe, če je treba, je zelo družaben. Navaden zemljan je z vrčinami in napakami, čeravno mu očitajo, da je malce čudaški.

Ko ščemeča in žareča oranžna krogla visi v zenitu, je v dolgem nizu klopi v parku samo tretja po vrsti v senci. V tem času nihče ne seda nanjo — rezervirana je zanj. Pekoči žarki gostim kostanjevim krošnjam ne morejo do živega. Včasih slepeč pramen vendarle prodre skozi živo zelene liste in oplazi ležečega po kocinastem, izpitem obrazu im modrikastem nosu. Kadar pa visoko v ozračju zabobnijo besneče silne elementa in zlijejo svoj gnev na zemljo, nenadoma začne z listov kapljati, on pa hitro povezne nase polivinilasto pregrinjalo.

Sezul si je blatne čevlje in jih potisnil pod klop. Razrto, preperelo usnje že zclavnej ni bilo premazano s pasto. Nogavic je nosi samo pozimi, in še tedaj preluknja ne. Zamaščene, od cigaretnih ogorkov ožgane hlačnice si je zavihal do kolen. Razpotegnil se je po zeleno pobarvanih letah. Srednja se je pod njegovo težo za spoznanje upognila. Suhljati, z modrimi žilicami prepreženi nogi je prekrizal in razslovil glavo na rob betonske stranice, roki pa je potisnil pod zglobove. Ploska steklenička z žganjem mu je vedno pri roki. Če bi si na oči potisnil še širokokrajni klobuk, in če bi mu na širokem pasu visel kolt, podoba nekoliko spominja na opoldanski počitek kravarja z Divjega zahoda.

Pokovc se navadno priziblje nekoliko pozneje. Debeloglavci buldog ga vleče čez zebrazo cesto, medtem ko se reka pločevine za hrbtom zagozdi. Ko pa toponosi kratkorepec ne čuti več na sebi povodca, se zapodi proti senčnati klopi. Najprej ovoha dolge, črnkave nohte in od znoja razje-

dene podplate, potem kihne, strese z glavo, vohlja pa slednjič dvigne zadnjo desno tenco in spusti nekaj curkov urina. Zatem zarije topast gobec v levi čevlji, ga nekoliko rine pred seboj in v naslednjem trenutku steče za gospodarjem, ki se je v velikem logu izognil ležeči kladi.

Tri dni za tem, ko je utihnilo zlovešče bobnenje topov, sta s Pokovcem sedela pod kostanjem in vrtala po spominih.

— Hvala ti, Maks, nikoli ti ne bom pozabil, je tedaj preslišal. Zaimahnil je z roko in se nasmehnil. Kdo ve, o čem je razmišljal. Možgani niso bili sposobni dojeti, preleteti vseh vtisov, ki so se nagradili v nekaj dneh. Na tisto svoje hrabro in tvegano dejanje, ko je prestregel fricev udarec z bajonetom, namenjen Pokovcu, je že pozabil. Menil je, da mu je bila dolžnost iztrgati tovariša iz krempljev bele žene s koso.

Zavaljena štirinožna spaka je obliznila rob ploske stekleničke, šavsnila po desnem čevlju, ga pritisnila s prednjimi taccami in ga jela cukati in trgati. Pokovc, ki mu je plešasto teme pred žgočo pripeko varoval slamnati klobuček, je z rezkim žvižgom poklical k sebi svojega razposajenega ljubljénčka. Debeloglavc se je prilplazil do gospodarjevih nog in čakal na grajo. Povodec se je napel in korobač je švisnil po zraku.

— Nikamor več od mene in pika! Mar moraš res ovohati vsakega potepuha, ki poležava po parku.

Počasi se je obrnil na levi bok, da bi tudi le-ta občutil trdoto tal. Iz žepa je izvlekel zmečkan, umazan, od slinjenih smrkiljev naškrobljen robček in obrisal rob stekleničke. Z robčkom so se na pesek vsule krušne drobtine, ki so kmalu postale plen grulečih golobov.

Z ramo ob rami sta stopala po zlizanih granitnih kockah. Vanje se je zajedla tramvajska tračnica. Kocke je izrinil asfalt, pozvanjajoče cestne vagonc (ja so zamenjali kadeči se Viatorjevi krpani). Ob dolgi železni palici sta strumno naravnala korak. O rumenem pasu tedaj še ni bilo ne duha ne sluha. In za Šestico se še ni dvignila pod oblake jeklena in steklena gmota. Pokovc si je za desni uhelj zataknil čik, ki sta ga pozneje pod kostanjem upepelila — poslednji simbol njunega tovarištva. In v hosti sta čislala in spoštovala nenapisan zakon: pet krhljev tebi, pet meni; dva požirka vode jaz, dva ti.

Omotična, če ne že kar pijana, sta bila

od bučnih izlivov z magoslavja. Dlani so od udarcev nabrekli, po vijugastih progah na licih so si utirale pot solze. Pisana množica na pločniku je prastala strahotna divjanja apokaliptičnih jezdecev. Konec je bilo vrtanja svinčenk in robatega železja skoz kožo in meso. Žive okostnjake ne bodo več goltale tovarne smrti in namesto trave bo poslej v usta romal zalogaj kruha in ušem je tudi odklenalo pa noči bodo mirne in spanec bo spokojen.

Nekoč mu utrujen korak zastane ob krtačkasti ograji, od koder do vile vodi dvojna, nekoliko nižja zelena krtača. Na sredi je marmorna ploščad. Zahotelo se mu je, da bi svojemu bojnemu tovarišu odpel nekaj kozjih molitvic. Že je zakoračil na marmornati pločnik, pa mu je upadel pogum. Umaknil se je kakor plaha žival, ki se boji srečanja s človekom. Ko pa si je z maligani nalezel tudi korajže, se je znova pognal v naskok. Tokrat je napadel od zadaj, z vrtni strani. Počeni! je za gosto grmovje in si skoz vejevje ogledoval položaj. Trebušasta gmota se je valjala in čofotala po azurni vodi s kubanko med zobmi. Debeloglavc, ki si je v senci mogočne platane lizal tace, je zavohal nepovabljenca, ki je zmotil popoldansko idilo na vrtu. Pognal se je čez krtačo in se zakadil vanj. Brez desnega rokava je godrnjaje odkolovratil.

Pred njim se je pozibaval pegasti Sirc. Na hrbtu je nosil plečatega velikana. Prašni škornji so mu tičali v ostrogah, prekrižani mesnati roki pa sta mu počivali na usnjenem obodu sedla, da bi se bolje videli zlasti našitki na rokavih. Kodrasta griva je mahedrala sem in tja. Močna roka je nategovala uzdo, žvale pa so se mu zajedale v gobec. Žival je sunkovito trzala z glavo, izplazila jezik in se penila. Slina se ji je cedila iz gobca in kapljala na granitne kocke. Ko je jezdec prislonil pest na desno senco, je nekoliko popustil vajeti. Tedaj se je Sirc pognal naprej. Orjak je zgubil ravnotežje, se zazibal v sedlu in znova zategnil vajeti.

Nekako pri glavni pošti je Sirc dvignil rep in med razkoračenim krevsanjem spustil na kocke nekaj kupčkov kadečih se fig, ki so se razsule vzdolž tramvajske tračnice. Pokovc je s konico čevlja zadel ob seneni kupček in ga razpršil. Tedaj mu je na desni čevlji priletel šopek cvetja. Jezno je požrl slino in zarobantil, češ glej jo no mrho konjsko, vidi se, da je prilojastila naravnost iz hoste, še bontona ne pozna.

Usta so se mu razlezla v nasmeh. Hudo domušno je pomežiknil Pokovcu, potisnil titovko naprej in si popravil brzostrelko, ki mu je visela čez prsi. Oviral ga je njen spodnji del, podoben čveljarskemu kopitu.

Sirc je poskakoval in poplesaval, se vzpenjal na zadnje noge, hrzal in grebel s kopitom po kockah, da so se kresale iskre.

Vse bogastvo, ki sta ga bojna tovariša premogla, je bilo za njima. Najdragocenejši pa je bil tisti del od ramen navzgor. Ostal je cel. Zadovoljna sta bila, da sta prišla v mesto med svoje. V hosti sta pustila triletno gorje. Poslej ne bo treba več nositi glave v torbi, žuljave, okrvavljene noge bodo počivale v škaflu tople vode in čiste rjuhe bodo opojno dišale pa topla kamra bo kljubovala zmrzali.

Zasukaj se je na desni bok. Sprednja leta pod njim se je zopet za spoznanje upognila in zaškripala.

Ostal je na istem kot tedaj, ko sta s Pokovcem ramo ob rami maširala skoz mesto in so nanju letele rože.

Pa naj bo! si je rekel, lažje kot on se bom poslovil od tega usranega sveta.

FRANCE FAJDIGA

NAŠA SKUPNOST — 25. MAJ

Umetniška priloga. Ureja komisija pri uredniškem odboru Nsk, zanjo odgovarja Marjan Moškrič.